

Antoon van Aken

INLEIDING FINANCIERING

Copyright ©Antoon van Aken 2021 Alle rechten voorbehouden
Juni 2022 Tweede herziene druk

ISBN 9789464483215

WOORD VOORAF

Voor u ligt het studieboek Inleiding financiering. Hoewel de hoeveelheid literatuur op dit vakgebied enorm en zeer diepgravend is, ontbreekt een beknopte samenvatting waarin de stof op hoofdlijnen wordt behandeld. Zeker voor wie zich om wat voor reden dan ook wil beperken tot een eerste kennismaking, bijvoorbeeld financials die slechts zijdelings met dit vak te maken hebben, of beginnende studenten, is dit een gemis.

Met deze bundel hoopt de auteur te voorzien in de behoefte naar een brede behandeling van dit onderwerp zonder direct kopje-onder te gaan in de complexiteit waarvan bij veel onderdelen sprake is.

Het boek is modulair opgebouwd in hoofdstukken en paragrafen, waardoor het mogelijk is de stof in elke gewenste samenstelling aan te bieden, te bestuderen en te toetsen. Bij de oefenopgaven is steeds aangegeven welke onderdelen van de stof daarin worden behandeld, zodat de keuze voor de opgaven vrijwel naadloos aansluit op de verschillende modules. Aan het eind van het boek zijn drie casussen opgenomen, die moduleoverstijgend en verdiepend zijn en waarin in een breder verband kan worden getoetst of de stof is begrepen.

De uitwerkingen van alle kennisvragen, oefenopgaven en casussen zijn aan het eind van het boek opgenomen, wat deze publicatie ook geschikt maakt voor zelfstudie. Wel vereist het bestuderen van deze uitgave enige kennis van boekhouden en bedrijfseconomie.

De auteur heeft zijn best gedaan om binnen de gestelde kaders een zo helder mogelijke uiteenzetting te geven van de verschillende onderwerpen. Enkele suggesties voor verbetering, waarvoor dank, zijn inmiddels doorgevoerd. Opbouwende kritiek blijft echter welkom.

Antoon van Aken

INHOUDSOPGAVE

hoofdstuk 1	Inleiding ondernemingsfinanciering	p. 7
hoofdstuk 2	De balans	p. 14
hoofdstuk 3	De winst-en-verliesrekening	p. 20
hoofdstuk 4	Het kasstroomoverzicht	p. 27
hoofdstuk 5	Investeringsselectie en percentagemethode	p. 35
hoofdstuk 6	Vermogensaanrekening en vermogenskosten	p. 46
hoofdstuk 7	Het eigen vermogen	p. 53
hoofdstuk 8	Lang vreemd vermogen	p. 60
hoofdstuk 9	Werkkapitaalmanagement	p. 70
hoofdstuk 10	Off-balance-sheet financiering	p. 84
hoofdstuk 11	Financiële analyse	p. 89
hoofdstuk 12	Sturen op rendement	p. 97
hoofdstuk 13	Financiële reorganisatie	p. 105
hoofdstuk 14	Afdekken risico's	p. 111
hoofdstuk 15	Waardebepaling van ondernemingen	p. 120
hoofdstuk 16	Fusie en overname	p. 129
hoofdstuk 17	Bancaire kredietverlening	p. 136
hoofdstuk 18	Casussen	p. 141
	Uitwerkingen	p. 149
	Index	p. 209
	Geraadpleegde literatuur	p. 215
	Bibliografie	p. 216

Hoofdstuk 1 Inleiding ondernemingsfinanciering

1.1

Ondernemingsfinanciering houdt zich in de kern bezig met twee vragen en wel:

- Hoeveel geld is nodig voor het uitvoeren van de ondernemingsactiviteiten?
- Hoe kan de onderneming de benodigde gelden het best aantrekken?

Anders gezegd ondernemingsfinanciering houdt zich bezig met het bepalen van de vermogensbehoefte en de wijze waarop het best in de vermogensbehoefte kan worden voorzien. Onder 'best' wordt in dit verband verstaan tegen zo gunstig mogelijke voorwaarden en zo laag mogelijke kosten.

Van het begin af aan ziet de ondernemer zich geplaagd voor vragen van financiële aard. Zo zal elke verstandige ondernemer beginnen met het schrijven van een ondernemingsplan. Daarin zal om te beginnen worden vastgelegd wat het doel is van de onderneming. Doelen kunnen worden onderscheiden in strategisch, dit is voor de lange termijn, en tactisch voor de korte termijn. Het is belangrijk om eerst de doelen voor de lange termijn vast te stellen en daarna de doelen voor de korte termijn.

Ondernemingen kunnen verschillende strategische doelen nastreven. We beperken ons in deze inleiding tot de meest voorkomende en dat zijn continuïteit en winstgevendheid. Daarbij gaan we ervan uit dat de continuïteit het best gewaarborgd is bij het streven naar maximale winst.

1.2

Wanneer de doelen zijn vastgesteld kan worden bepaald welke middelen nodig zijn om de doelen te realiseren. De eerste vraag die elke beginnende ondernemer in dit verband zal moeten beantwoorden is hoeveel geld er nodig is om de onderneming te starten. Er zal misschien een bedrijfspand moeten worden aangeschaft, productiemiddelen als machines of transportmiddelen of er zullen handelsgoederen moeten worden ingekocht. De som van alle bedragen die nodig zijn om de benodigde middelen te kunnen aanschaffen, wordt de vermogensbehoefte genoemd. Het is belangrijk om de vermogensbehoefte zo nauwkeurig mogelijk te ramen, want wanneer er te weinig wordt begroot, lukt het misschien niet om de onderneming een succesvolle start te laten maken. En wordt de vermogensbehoefte te hoog ingeschat dan zit de onderneming meteen al vast aan te forse rente- en aflossingsverplichtingen die mogelijk niet opgebracht kunnen worden.

1.3

Is de vraag hoeveel geld er nodig is om de onderneming succesvol van start te laten gaan beantwoord, dan dient zich de volgende vraag aan en dat is hoe de ondernemer de beschikking krijgt over de benodigde gelden. Er moet, anders gezegd, in de vermogensbehoefte worden voorzien. Globaal kan de ondernemer voor de benodigde middelen uit een aantal bronnen putten. Op de eerste plaats zal de ondernemer moeten bepalen hoeveel eigen geld voor de onderneming beschikbaar gesteld kan worden. Zijn deze gelden ontoereikend om in de totale vermogensbehoefte te voorzien, dan zal de ondernemer geld van derden moeten aantrekken. Dit kunnen zijn familieleden, banken, leveranciers of particuliere dan wel institutionele beleggers. Daaruit zal de ondernemer opnieuw een keuze moeten maken. De vergoeding die derden voor het beschikbaar stellen van hun geld willen ontvangen en de risico's die ze bereid zijn te dragen, zullen de keuze in belangrijke mate beïnvloeden.

1.4

Voor met de onderneming wordt gestart, zal nog moeten worden bepaald voor welke ondernemingsvorm wordt gekozen. In Nederland bestaan zes ondernemingsvormen en wel de eenmanszaak, de vennootschap onder firma, de commanditaire vennootschap, de besloten vennootschap, de naamloze vennootschap en de coöperatie. De keuze is afhankelijk van een aantal factoren, zoals:

- Welke aansprakelijkheid en daaruit voortvloeiend risico wil men als ondernemer dragen?
- Hoe wordt de continuïteit het best gewaarborgd?
- Gaat men de onderneming met één persoon of meerdere personen leiden?
- Wat zijn de fiscale gevolgen van de verschillende ondernemingsvormen?
- Welke kosten zijn aan de verschillende ondernemingsvormen verbonden?

Deze vragen kunnen niet los van elkaar worden beantwoord. Zo kan bijvoorbeeld bij de keuze voor de besloten vennootschap de aansprakelijkheid worden beperkt, maar zijn de kosten daarvan hoger dan bij de keuze voor een eenmanszaak of vennootschap onder firma.

1.5

De vragen hoeveel geld er nodig is en hoe dat geld het best kan worden verkregen, kunnen worden beantwoord door het opstellen van een zogenaamde begrote beginbalans. De balans geeft een overzicht van de bezittingen, dit zijn de middelen die nodig zijn om de onderneming te kunnen uitoefenen, en het vermogen

dat is aangetrokken om deze middelen te kunnen aanschaffen. De balans is later een belangrijk instrument voor de ondernemer om te kunnen zien over welke middelen de onderneming op een bepaald moment beschikt en op welke manier de onderneming gefinancierd is. De kernvragen van financiering zijn eveneens van belang wanneer de onderneming wordt uitgebreid. Ook dan dient de ondernemer te bepalen hoeveel geld voor de uitbreiding nodig is en waarmee die het best kan worden gefinancierd. Ten slotte kan financiering een rol spelen bij de aanschaf van objecten en het uitvoeren van projecten. Bij de vraag hoe het best in de vermogensbehoefte kan worden voorzien kunnen de begrippen interne financiering en intensieve financiering een rol spelen. Van interne financiering is sprake, wanneer winsten worden gereserveerd in plaats van uitgekeerd en van intensieve financiering wanneer vrijkomende middelen direct weer in de onderneming worden geïnvesteerd.

1.6

De balans geeft een indicatie van strategische beslissingen die in het verleden zijn genomen op het gebied van investeringen en financiering. Kennis van opbouw en inzicht in de posten van de balans zijn voor bestuurders van een onderneming belangrijk. Investeringsbeslissingen uit het verleden bepalen voor een belangrijk deel de toekomstige kosten en opbrengsten. Een investering in een gebouw leidt niet alleen tot afschrijvingen maar ook tot kosten van onderhoud, verwarming en verlichting. Een gebouw dat slecht te verwarmen is, heeft hogere energiekosten dan moderne, beter geïsoleerde gebouwen. Om op energie te besparen, moet wellicht in isolatie worden geïnvesteerd. Om tot een juiste beslissing te komen zullen de extra kosten voor het isoleren moeten worden afgewogen tegen de besparing op energiekosten.

De structuur van de balans kan globaal als volgt worden weergegeven:

Activa	Passiva
Kapitaalstructuur	Vermogensstructuur
=	=
Investeringsplan	Financieringsplan
=	=
Kapitaalgoederen	Financiering van kapitaalgoederen

1.7

Voor het beoordelen van de winstgevendheid dient de onderneming periodiek een winst-en-verliesrekening op te stellen. De winst-en-verliesrekening geeft

een overzicht van de kosten, de opbrengsten en het resultaat. Zijn de opbrengsten hoger dan de kosten, dan wordt er winst gemaakt. Zijn de opbrengsten echter lager dan de kosten dan wordt er verlies geleden. De winst kan op drie manieren worden aangewend. Een deel van de winst zal moeten worden afgedragen aan de fiscus. Welk bedrag aan de fiscus moet worden betaald, is afhankelijk van de hoogte van de winst en van de ondernemingsvorm. Persoonlijke ondernemingsvormen, zoals de eenmanszaak, vallen onder de inkomstenbelasting en rechtspersonen, zoals de besloten vennootschap, onder de vennootschapsbelasting. Het resterende deel van de winst kan worden uitgekeerd aan de eigenaars of worden gereserveerd.

1.8

Is de vermogensbehoefte bepaald dan kan de onderneming uit twee bronnen putten om in de vermogensbehoefte te voorzien en wel:

- externe financiering
- interne financiering.

Externe financiering wil zeggen dat de onderneming vermogen van derden aantrekt. Daarvoor kan de onderneming gebruikmaken van leverancierskrediet of een beroep doen op de vermogensmarkt.

Leverancierskrediet wil zeggen dat de onderneming de beschikking krijgt over goederen of diensten en daar pas later voor hoeft te betalen.

De vermogensmarkt wordt gevormd door het aanbod en de vraag naar vermogen. De totale vermogensmarkt is een abstracte markt, dat wil zeggen dat er geen fysieke plaats is waar vermogen wordt verhandeld. De vermogensmarkt kan worden verdeeld in de kapitaalmarkt en de geldmarkt. Op de kapitaalmarkt worden vermogenstitels verhandeld met een looptijd van meer dan een jaar, op de geldmarkt vermogenstitels met een looptijd van minder dan een jaar.

1.9

Van interne financiering is sprake wanneer het binnen de onderneming beschikbare gekomen vermogen opnieuw binnen de onderneming wordt geïnvesteerd of wanneer gebruik wordt gemaakt van intensieve financiering dan wel een ideaalcomplex. Binnen de onderneming beschikbaar gekomen vermogen is bijvoorbeeld de winst. Winst kan worden uitgekeerd of worden gereserveerd. Indien de winst wordt gereserveerd is dat een vorm van interne financiering.

Van intensieve financiering is ook sprake wanneer het binnen de onderneming beschikbare vermogen beter wordt aangewend zodat er meer activiteiten mee

kunnen worden ontplooid. Een voorbeeld is de uitgeverij van een dagblad die de capaciteit 's nachts inzet om reclamedrukwerk te vervaardigen.

Van een ideaalcomplex is sprake wanneer de onderneming beschikt over productiemiddelen die volkomen identiek zijn en een gelijkmatige leeftijdsopbouw hebben. Het voordeel van een ideaalcomplex is dat de productiemiddelen die vervangen moeten worden geheel kunnen worden gefinancierd met de afschrijvingsgelden. Daardoor hoeft er geen beroep te worden gedaan op externe financiering.

Kennisvragen 1

1. Met welke twee vragen houdt ondernemingsfinanciering zich in de kern bezig?
2. Wat wordt verstaan onder de vermogensbehoefte van een onderneming?
3. Op welke manier kan de ondernemer globaal voorzien in de vermogensbehoefte?
4. Waarom is het belangrijk om de vermogensbehoefte zo nauwkeurig mogelijk te ramen?
5. Welke zes ondernemingsvormen kent Nederland?
6. Van welke factoren is de keuze voor een ondernemingsvorm afhankelijk?
7. Hoe kan de vermogensbehoefte van een onderneming onder andere worden bepaald?
8. Waarvan geeft de balans een overzicht?
9. Wanneer is sprake van interne financiering?.
10. Wanneer is sprake van intensieve financiering?
11. Waarvan geeft de winst-en-verliesrekening een overzicht?
12. Uit welke twee bronnen kan de onderneming putten om te voorzien in de vermogensbehoefte?
13. Wat wordt verstaan onder externe financiering?
14. Wat wordt verstaan onder interne financiering?
15. Wat wordt verstaan onder intensieve financiering?
16. Wat is een ideaalcomplex?
17. Wat is het voordeel van een ideaalcomplex?

Oefenopgave 1

Bepalen vermogensbehoefte

Nicole Arends start haar activiteiten als ondernemer op 1 januari. Voor het bepalen van de vermogensbehoefte beschikt ze over de volgende lijst. (× €1)

liquide middelen	2.500
inventaris	32.000
onderhandse lening	20.000
voorraden	25.000
crediteuren	6.000
banklening	2.500

nog te betalen bedragen	5.000
voortuitbetaalde bedragen	500
beschikbaar eigen vermogen	8.000
debiteuren	10.000

Gevraagd

1. Bereken de totale vermogensbehoefte van Nicole Arends op 1 januari.
2. Bereken het deel van de vermogensbehoefte van Nicole Arends waarin nog niet is voorzien.

Oefenopgave 2

De vorming van een ideaalcomplex

Witpeerd bv is aan het begin van jaar 1 gestart met de activiteiten. Voor de uitvoering van de activiteiten zijn 2 machines aangeschaft met een aanschafprijs van € 70.000 per stuk. De economische gebruiksduur van de machines wordt geschat op 5 jaar. De restwaarde van de machines wordt geraamd op € 10.000 per machine. Op de machines wordt elk jaar van de economische gebruiksduur een gelijk bedrag afgeschreven. De vrijgekomen afschrijvingen worden steeds gebruikt bij de aanschaf van nieuwe machines.

Vanwege een snelle groei wordt verwacht dat aan het begin van elk volgend jaar steeds 2 nieuwe machines zullen worden aangeschaft.

Gevraagd

1. Heeft Witpeerd bv gekozen voor een vorm van intensieve financiering? Motiveer het antwoord.
2. Bereken aan welk begin van het jaar na de start bij Witpeerd bv sprake is van een ideaalcomplex. Motiveer het antwoord met een berekening.

Hoofdstuk 2 De balans

2.1

De balans geeft een overzicht van de bezittingen (de activa) en de schulden en het eigen vermogen (de passiva) van de onderneming op een bepaald moment.

De kapitaalstructuur staat aan de activa- of debetzijde van de balans en deze vertelt in welke kapitaalgoederen de onderneming heeft geïnvesteerd en welke vorderingen en liquide middelen de onderneming bezit. De vermogensstructuur die we aan de passiva- of creditzijde van de balans vinden, vertelt ons op welke wijze de activa zijn gefinancierd.

2.2

Aan de activakant van de balans komen eerst alle vaste activa, dan de vlottende activa en helemaal onderaan staan de liquide middelen. De liquide middelen, zoals kasgeld en een rekening courantgoed bij de bank worden ook tot de vlottende activa gerekend maar worden vaak apart onder het kopje Liquide middelen gerangschikt. Aan de passivakant komen eerst alle onderdelen van het eigen vermogen en daarna komt het vreemde vermogen, waarbij eerst de voorzieningen, dan het lang vreemd vermogen en daarna het kort vreemd vermogen worden gepresenteerd.

Schematisch ziet de indeling van de balans er zo uit:

Activa	Passiva
Vaste activa	Eigen vermogen
Vaste immateriële activa	Aandelenkapitaal
Vaste materiële activa	Agioreserve
Financiële activa	Herwaarderingsreserve
Vlottende activa	Winstreserve
Voorraden	Onverdeelde winst
Debiteuren	Voorzieningen
Vorderingen	Lang vreemd vermogen
Effecten	Banklening
Liquide middelen	Obligatielening
Banktegoed en	Kort vreemd vermogen
Kas	Crediteuren
	Rekening courantkrediet
Totaal activa	Totaal passiva

2.3

De vaste activa zijn alle activa die naar verwachting langer dan een jaar meegaan. Daarmee wordt bedoeld dat de investering in deze activa pas na meerdere jaren weer wordt omgezet in liquide middelen. Alle activa die naar verwachting korter dan een jaar meegaan, vallen onder de vlottende activa. Een ander kenmerk van vlottende activa is dat deze maar één omzetcyclus meegaan. Een omzetcyclus is het proces van inkoop, productie, opslag, verkoop en betalingsontvangst. De liquide middelen, zoals kasgeld en rekening couranttegoed bij de bank worden ook tot de vlottende activa gerekend maar worden vaak apart onder het kopje Liquide middelen gerangschikt. Kort vreemd vermogen heeft een looptijd van minder dan een jaar en lang vreemd vermogen een looptijd van meer dan een jaar.

Op de balans staan de voorzieningen vaak tussen het eigen vermogen en het vreemde vermogen. Voorzieningen worden gevormd indien een onderneming bedragen doteert of reserveert ten laste van het vermogen of ten laste van het resultaat voor toekomstige specifieke verplichtingen of verliezen die voortvloeien uit ondernemingsactiviteiten in het huidige boekjaar.

Voorzieningen kunnen bijvoorbeeld worden getroffen voor groot onderhoud aan een gebouw, wanbetaling van afnemers, verliezen op incurante voorraden en garantieverplichtingen.

2.4

Het eigen vermogen of permanent vermogen is het vermogen dat de eigenaars of aandeelhouders van de onderneming hebben ingebracht. Het eigen vermogen bij een besloten of naamloze vennootschap bestaat uit het geplaatste en gestorte kapitaal, de reserves en de onverdeelde winst. Reserves dienen ter versterking van het eigen vermogen. Hiermee wordt een buffer gecreëerd voor de verschaffers van vreemd vermogen. Als er voldoende eigen vermogen is, weten de verschaffers van het vreemd vermogen dat mogelijke toekomstige verliezen door dat eigen vermogen kunnen worden opgevangen.

Stille reserves zijn reserves die niet als zodanig op de balans zijn vermeld maar het bestaan ervan kan wel uit de balans worden afgeleid. We kunnen hier denken aan een gebouw dat te laag is gewaardeerd ten opzichte van vergelijkbare gebouwen.

Geheime reserves zijn reserves waarvan het bestaan niet uit de balans blijkt en ook niet uit de balans kan worden afgeleid. Een geheime reserve kan bijvoorbeeld verstopt zitten in een veel te hoge post voorzieningen.

2.5

Bij voorzieningen is sprake van een mogelijke toekomstige betalingsverplichting. Bij schulden is reeds sprake van een betalingsverplichting. Voorzieningen worden gevormd voor toekomstige specifieke verplichtingen die voortvloeien uit bedrijfsactiviteiten in het huidige boekjaar. Voorzieningen zijn geen reserves. Voorzieningen worden daarom tot het vreemd vermogen gerekend.

2.6

Vreemd vermogen dient op basis van de looptijd te worden verdeeld in lang en kort vreemd vermogen. Lang vreemd vermogen is vreemd vermogen waarvan de resterende looptijd meer is dan een jaar. Voorbeelden zijn hypothecaire leningen, obligatieleningen en onderhandse leningen. Al het vreemd vermogen met een looptijd van minder dan een jaar moet als kort vreemd vermogen worden gepresenteerd. Voorbeelden zijn: te betalen belastingen, crediteuren en een rekening courantschuld bij de bank. Aflossingen op langlopende schulden die het komend jaar gaan plaatsvinden, dienen onder het kort vreemd vermogen te worden gepresenteerd.

2.7

Grote ondernemingen maken meestal drie verschillende soorten balansen op en wel:

- de interne balans
- de vennootschappelijke balans
- de fiscale balans.

Daarnaast kan bij ondernemingen die beslissende zeggenschap uitoefenen over een andere onderneming of andere ondernemingen nog een geconsolideerde balans worden opgemaakt.

De interne balans is niet onderworpen aan wet- en regelgeving en kan geheel naar eigen behoefte worden ingericht en opgesteld. De interne balans wordt, in tegenstelling tot de andere soorten balansen, frequent opgesteld, bijvoorbeeld per maand of per kwartaal en is vooral bedoeld om te voorzien in de informatiebehoefte van het management.

De andere balansen zijn wel onderworpen aan wet- en regelgeving en zijn bedoeld voor derden. De vennootschappelijke en geconsolideerde balans worden opgemaakt voor belanghebbenden en de fiscale balans voor de Belastingdienst. Belanghebbenden kunnen zijn aandeelhouders, leveranciers, schuldeisers, beleggers of kredietbeoordelaars.

Kennisvragen 2

1. Waarvan geeft de balans een overzicht?
2. Welke informatie geeft de passivazijde van de balans?
3. Wat zijn vlottende activa?
4. Geef voorbeelden van vlottende activa.
5. Wat zijn liquide middelen?
6. Wat zijn vaste activa?
7. Geef voorbeelden van vaste activa.
8. Waaruit bestaat het eigen vermogen bij een besloten vennootschap en een naamloze vennootschap?
9. Wat zijn stille reserves?
10. Wat zijn geheime reserves?
11. Waarop is het verschil tussen lang en kort vreemd vermogen gebaseerd?

Oefenopgave 3

Balansschikken

Bravo nv heeft voor het opstellen van de balans per 31 december de volgende lijst van bezittingen en schulden opgesteld. (Alle bedragen \times € 1000)

Gebouwen	750
Liquide middelen	75
Voorraad grondstoffen	90
Voorzieningen	35
Inventaris	600
Crediteuren	95
Debiteuren	90
Vorderingen	20
Rekening courantkrediet	180
Te betalen belasting	140
Winstreserve	700
Voorraad product	225

Gevraagd

1. Zet de posten op de lijst in juiste volgorde op de balans en bepaal het eigen vermogen.
2. Wat is het verschil tussen een reserve en voorziening?
3. Waarom wordt de winstreserve niet in de balans gepresenteerd?

Oefenopgave 4

Balansschikken

Djembé nv heeft voor het opstellen van de balans per 31 december de volgende lijst van bezittingen en schulden opgesteld. (Alle bedragen \times € 1 miljoen)

Gereedschap	77
Nog te betalen belasting	96
Kas	100
Vorraden springstoffen	247
Lange banklening	1.000
Aandelenkapitaal	2.376
Rekening couranttegoed	662

Crediteuren	407
Machines en heftrucks	908
Debiteuren	1.099
Nog te betalen huur	100
Onderhandse lening	1.506
Rekening courantkrediet	1.408
Voorraden eindproduct	183
Algemene reserve	1.000
Gebouwen	5.031
Voorzieningen	414

Gevraagd

1. Zet de posten op de lijst in juiste volgorde op de balans en bepaal het eigen vermogen.
2. Waarom behoren liquide middelen tot de vlottende activa?
3. Noem de drie hoofdcategorieën van de vaste activa.
4. Leg uit waarom crediteuren gerekend worden tot het kort vreemd vermogen.

Hoofdstuk 3 De winst-en-verliesrekening

3.1

Op de winst-en-verliesrekening worden de opbrengsten, de kosten en het resultaat van een onderneming over een bepaalde periode gepresenteerd. De winst-en-verliesrekening wordt ook wel exploitatierekening genoemd. Een belangrijk onderscheid tussen de winst-en-verliesrekening en de balans is dat op de winst-en-verliesrekening stroomgrootheden staan. Dat wil zeggen: grootheden of posten die over een bepaalde periode gemeten worden. Op de balans daarentegen staan voorraadgrootheden. Dat wil zeggen, grootheden of posten die op een bepaald moment gemeten worden.

3.2

De posten die we tegenkomen op een winst-en-verliesrekening worden de hulp-rekeningen van eigen vermogen genoemd. Deze rekeningen geven een specificatie van de mutaties die in het eigen vermogen zijn opgetreden in een bepaalde periode. Ze helpen begrijpen waarom het eigen vermogen is toegenomen of afgenomen. Om het resultaat over een bepaalde periode te berekenen, is het niet altijd nodig om een winst-en-verliesrekening op te stellen. Het resultaat kan namelijk ook worden berekend als de mutatie van het eigen vermogen over een periode. In dat geval wordt het resultaat bepaald door vermogensvergelijking. De basis voor het bepalen van het resultaat door middel van vermogensvergelijking vormt de volgende formule:

Eigen vermogen einde periode -/- eigen vermogen begin periode = periodewinst.

De mutaties in het eigen vermogen moeten voor de resultaatbepaling nog wel worden gecorrigeerd voor mutaties in de kapitaalsfeer. Dat zijn de zogenaamde kapitaalstortingen en kapitaalonttrekkingen.

Een kapitaalstorting is een toename van het eigen vermogen die niet als winst kan worden aangemerkt, bijvoorbeeld de opbrengst van een aandelenemissie.

Een kapitaalonttrekking is een afname van het eigen vermogen die niet als verlies kan worden aangemerkt, zoals een dividenduitkering of de uitkering van tantièmes. De resultaatbepaling door middel van vermogensvergelijking verloopt daarmee als volgt:

Eigen vermogen einde periode	-----	
Eigen vermogen begin periode	<u>-----</u>	-/-
Vermogensmutatie	-----	
Kapitaalstortingen	-----	-/-
Kapitaalonttrekkingen	<u>-----</u>	+/+
Resultaat (winst of verlies)	-----	

3.3

Net als bij de balans bestaan ook voor de winst-en-verliesrekening modellen. We beperken ons hier tot twee belangrijke hoofdindelingen: scontroform dan wel staffelvorm en de functionele tegenover de categorische kostensplitsing.

Bij scontroform worden de kosten debet gepresenteerd en de opbrengsten credit. Het resultaat is afhankelijk van de omvang van kosten en opbrengsten ten opzichte van elkaar. Zijn de opbrengsten hoger dan de kosten, dan wordt het voordelige resultaat of de winst debet gepresenteerd. Zijn de opbrengsten lager dan de kosten, dan wordt het nadelige resultaat of het verlies credit gepresenteerd.

Bij staffelvorm staan de opbrengsten en de kosten onder elkaar. Deze manier van presenteren komt in de praktijk het meest voor.

3.4

Bij de categorische kostensplitsing worden de kosten naar soort gepresenteerd als periodekosten: dit zijn kosten die uitsluitend betrekking hebben op de afgelopen verslagperiode. De kosten worden daarbij uitgesplitst naar soort. Bij de functionele kostensplitsing worden alle kosten die in de kostprijs zijn opgenomen gepresenteerd als productkosten, dat wil zeggen dat deze kosten in de pas lopen met het aantal verkochte producten of diensten.

De indeling categorisch versus functioneel is alleen van belang voor de bedrijfskosten. Voor de financiële baten en lasten en de belastingen wordt geen onderscheid gemaakt. Deze kosten worden zowel bij de categorische als bij de functionele kostensplitsing als periodekosten gepresenteerd.

3.5

In grote lijnen zien de winst-en-verliesrekeningen op basis van de categorische en de functionele kostensplitsing er als volgt uit. Om ze beter vergelijkbaar te maken, worden ze hier uitsluitend in staffelvorm gepresenteerd.

Categorisch	Functioneel
Netto-omzet Wijzigingen in gereed product en onderhanden werk Overige bedrijfsopbrengsten	Netto-omzet - Kostprijs van de omzet
Totaal baten	Bruto-omzetresultaat
Kosten grond- en hulpstoffen Kosten diensten van derden Lonen en salarissen Sociale lasten Afschrijvingen Bijzondere waardeverandering Overige bedrijfskosten	Verkoopkosten Algemeen beheerkosten
Bedrijfslasten	Kosten
Bedrijfsresultaat (=Totaal baten - Bedrijfslasten)	Bedrijfsresultaat (=Bruto-omzetresultaat/- Kosten)
Financiële baten en lasten	Financiële baten en lasten
Resultaat voor belastingen	Resultaat voor belastingen
Belastingen	Belastingen
Resultaat na belastingen	Resultaat na belastingen

3.6

De netto-omzet is de bruto-omzet minus de teruggenomen goederen, de schadevergoedingen aan afnemers voor de levering van producten of diensten die niet deugen en de betalingskortingen aan afnemers voor contante betaling.

Overige bedrijfsopbrengsten zijn alle opbrengsten die niet voortvloeien uit de normale bedrijfsvoering. Te denken valt bijvoorbeeld aan de verhuur van een deel van het bedrijfsgebouw aan een andere onderneming.

Onder een bijzondere waardeverandering worden verstaan de baten of lasten die een incidenteel karakter hebben, bijvoorbeeld de boekwinsten die kunnen optreden bij de verkoop van vaste activa of de kosten die voortvloeien uit een reorganisatie.

3.7

Als een organisatie geld uitgeeft, betreft de uitgave niet altijd kosten; soms zijn uitgaven kosten en soms investeringen. Investeringen vinden we terug op de balans. Uitgaven die tot kosten leiden, vinden we op de winst-en-verliesrekening.